

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

BRNO 1989

NOVÝ VÝZKUM NA HRADIŠTI VE ZNOJMĚ /okr. Znojmo/

Bohuslav Klíma, jr., AÚ ČSAV Brno

/tab. 4, 5/

Po téměř třicetileté přestávce v terénním bádání znovu vzbudilo zaslouženou pozornost archeologů významné velkomoravské hradiště sv. Ilypolita ve Znojme. V poslední době se zcela vážně uvažovalo o rozsáhlé výstavbě rodinných domků na této lokalitě, která patří k předním kulturně historickým památkám naší nejstarší národní minulosti. Jde o naleziště, které přes významné starší výzkumy, prováděné nejprve pracovníky a studenty katedry dějepisu PF UJEP a později katedrou prehistorie FF UJEP pod vedením prof. F. Kalouska, ještě nepřineslo konečné poznatky a odpovědi na řadu důležitých otázek, spojených se studiem struktury osídlení a především pak s významem tohoto velkomoravského výšinného hradiště v rámci politického systému Velké Moravy. Při dřívějším archeologickém bádání se v trvale osídleném prostředí Hradiště podařilo vysledovat a prošetřit hlavně dochované zbytky mohutného opevnění na různých místech hradu a předhradí. Pozornost se také soustředila do centra hradu, kde v blízkosti stávající církevní stavby byly zachyceny zbytky zdiva a pozdně hradištní až novověké hroby.

Na doporučení ředitele AÚ ČSAV v Brně akademika J. Poulíka byla plánovaná výstavba na Hradišti zastavena s odůvodněním na nutnost zdejšího, v rámci možností rozsáhlejšího a dlouhodobějšího výzkumu, zaměřeného především k poznání slovanského /velkomoravského/ období. Pro potřeby výzkumu je však již větší část lokality, dosahující celkové rozlohy 20 ha, téměř nevhodná, neboť středověká i nejnovější zástavba silně narušila všechny doklady o předchozím osídlení. K výzkumu zbývají dnes většinou již jen plochy okrajové, v zahradách místních obyvatel.

Skrývky, sondážní práce a v závěru sezóny též zachraňovací výzkum probíhaly na několika místech Hradiště od června do listopadu 1986 a dosáhly celkové rozlohy 360 m². Pozornost se koncentrovala zejména do prostoru JV a V části opevněného hradu, tedy do míst, která byla původně ohrožena stavebním zásahem.

1/ Výzkum v J části zahrady V. Havlíčka přinesl objev velkomoravského obydlí, mírně zahloubeného až do zvětřalého skalnatého podloží. V JZ rohu přibližně čtvercovité podlahy domu se dochovaly zbytky zborcené kamenné pece. V protějším JV rohu jsme narazili na hlubší kruhovitou jámu o $\varnothing$ 40 cm s dalšími čtyřmi kúlovými jamkami v blízkosti, které tvořily rohy čtverce. Objekt mohl představovat stopy po spížárně v rohu obydlí. Na odkryté ploše byly dále zjištěny zbytky kamenné zídky a část předvelkomoravského objektu, z jehož zášypu byla vyzvednuta i bronzová vrtulovitá závlačka, umožňující zcela přesvědčivé datování do 8. století. Severně od popsaného velkomoravského obydlí s kamennou pecí se podařilo téměř ve stěně odkryté plochy zachytit a po rozšíření sondy pečlivě vypreparovat velkomoravský hrob asi 12-tiletého chlapce, orientovaný ve směru Z-V. Dno hrobové jámy bylo až 30 cm vysekáno ve skalnatém podloží /hloubka hrobu činila 75 cm. Mrtvému, uloženému nznak s rukama podél těla, byl do hrobu dán železný nožík a železné ostruhy /Bialeková typ IV; Hrubý typ IA/, které by mohly celek datovat již do první poloviny 9. století.

2/ Terénní odkryv na sousední parcele J. Kučery přinesl objev poměrně husté sídlištní koncentrace. Prozkoumala se zde další velkomoravská zahloubená obydlí s kamennými pecemi v rohu a dále zbytky povelkomoravského osídlení z 10. století v podobě řady menších objektů s kúlovou jámou na okraji. K nejzajímavějším zjištěním zde však patřil objev dalšího předvelkomoravského sídlištního objektu a potom především domu se zahloubenou podlahou z počátku období stěhování národů. Jeho podlaha, mírně zapuštěná do skalnatého podloží, vykazovala obdélníkovitý tvar a byla kryta tvrdou jílovitohlinitou vrstvou. Ve stěnách se dochovaly jámy po kúlech. S tímto domem časově souvisela pouze zčásti odkrytá, hluboká a prostorná jáma. Z obou objektů byl vyzvednut hojný keramický materiál, a to jak jemné, šedé keramiky, tak také střepů hrubých nádob i drobné železné předměty. Na ploše byly však také zachyceny stopy ještě staršího, pravěkého osídlení.

3/ Větší plošný odkryv se uskutečnil rovněž na protilehlé SV části hradiště, kde se také podařilo zachytit bohatší velkomoravskou kulturní vrstvu.

4/ Závěr výzkumné sezóny 1986 na Hradišti byl poznamenán zvýšeným úsilím při zachraňova-

cím výzkumu v JV okrajovém místě hradu. Akci vyvolalo připravované překrytí cesty vrstvou asfaltu. Tím by došlo k dalšímu poškození již tak značně omezeného prostoru lokality, navíc v místech, která ještě nebyla zkoumána, a kde se podle konfigurace terénu předpokládal průběh valového opevnění. Plošným odkryvem byla obnažena zadní /vnitřní/ část opevnění, na které navazoval větší slovanský objekt.

5/ Kromě zmíněných hlavních terénních odkryvů jsme provedli rovněž několik menších sondáží, které poskytly cenné stratigrafické informace o situaci na odlišných místech Hradiště.

V zásypech objektů i v nálezové vrstvě předvelkomoravského, ale především velkomoravského období, ležely rozptýlené různé užitkové a ozdobné předměty spolu s četnými zlomky nádob, které složením materiálu naznačují svéráznou keranickou výrobu.

Úspěšný výzkum Znojma-Hradiště získal na základě pozoruhodných a velmi dobrých výsledků příznivé a slibné předpoklady pro další pokračování v příštích letech.

L i t e r a t u r a :

Dostál, B. 1968: Spätburgwallzeitliche und neuzeitliche Grabstätte in Znojmo-Hradiště, SPFFBU E 13, 7-66.

Kalousek, F. 1955: Velkomoravské hradisko ve Znojmě-Hradišti na Moravě, SPFFBU C 2, 9-30.

Die neue Erforschung in Znojmo - Hradiště / Bez . Znojmo / . Nach einer fast dreissigjährigen Pause in der Terrainforschung wurde auf Empfehlung von AKM Prof. Dr. J. Poulík eine neue Etappe der archäologischen Untersuchungen auf dem slawischen Höhenburgwall in Znojmo eröffnet. Bei früheren Grabungen, von Mitarbeitern und Studenten der UJEP unter Prof. Kalouseks Leitung durchgeführt, gelang es Überreste einer mächtigen Befestigung an verschiedenen Stellen der 20 ha umfassenden Burg und Vorburg und auch das Zentrum der Burg zu untersuchen, wo in der Nähe des bestehenden Kirchenbaues Mauerreste und spätburgwallzeitliche bis neuzeitliche Gräber erfasst wurden.

Die neuen Grabungen, Sondierungsarbeiten und schliesslich am Ende der Saison 1986 auch die Rettungsaktionen erreichten insgesamt ein Ausmass von 360 m². Sie konzentrierten sich hauptsächlich in den Raum des SO- und O-Teiles der befestigten Burg, die durch Baueingriffe bedroht war.

1/ Die Abdeckung in der S-Hälfte des Gartens von V. Havlíček brachte die Entdeckung eines grossmährischen Wohnbaues, mässig bis in das felsige Liegende eingetieft, mit einem grossen steinernen Ofen in der SW Ecke. Auf der abgedeckten Fläche war ferner ein Teil des vorgrossmährischen Objektes untersucht worden, aus dessen Ausfüllung ein bronzener propellerartiger Sperrstift stammt. Dieser ermöglichte eine überzeugende Datierung in das 8. Jahrhundert. Nördlich von dem grossmährischen Objekt gelang es ein grossmährisches Grab eines 12 jährigen Knaben, in WO-Richtung orientiert, zu erfassen und zu untersuchen. Der Boden der Grabgrube war bis zu 30 cm in das felsige Liegende eingeehuen. Dem Toten, am Rücken liegend mit den Armen längs des Körpers, hat man in das Grab ein Messer und eiserne Sporen beigelegt / Bialeková Typ IV; Hrubý Typ IA/.

2/ Die Terrainabdeckungen auf der Nachbarparzelle von J. Kučera brachte die Entdeckung einer dichten Besiedlungskonzentration. Hier untersuchte man gleichfalls eingetieft grossmährische Wohnbaue mit steinernen Ofen in der Ecke, Reste einer nachgrossmährischen Besiedlung aus dem 10. Jahrhundert sowie ein weiteres vorgrossmährisches Objekt. Zu den interessantesten Feststellungen gehört ebenfalls die Entdeckung eines Hauses mit eingetieftem Fussboden aus dem Anfang der Völkerwanderungszeit. Seinen Fussboden bildete eine harte mergelerdige Schicht, die das felsige Terrainliegende ausglich. In den Wänden blieben Pfostengruben erhalten. Mit diesem Haus hing zeitlich eine teilweise abgedeckte tiefe Grube zusammen. Aus beiden Objekten barg man zahlreiches keramisches Material und zwar sowohl feine, graue Keramik, als auch Scherben von groben Gefässen, aber auch kleine eiserne Gegenstände. Auf der Fläche wurden auch Spuren einer noch älteren Besiedlung erfasst.

3/ Eine grössere Flächenabdeckung hat man ebenfalls auf dem gegenüberliegenden, NO Teil des Burgwalles getätigt, wo man auch auf eine reichere grossmährische Kulturschicht stiess.

4/ Zum Abschluss der Grabungssaisons wurde eine Rettungsgrabung in der SO Randstelle der Burg durchgeführt, wo bei der Abdeckung der Innenteil der Befestigung entblösst wurde, an welche ein grösseres slawisches Objekt anschloss.

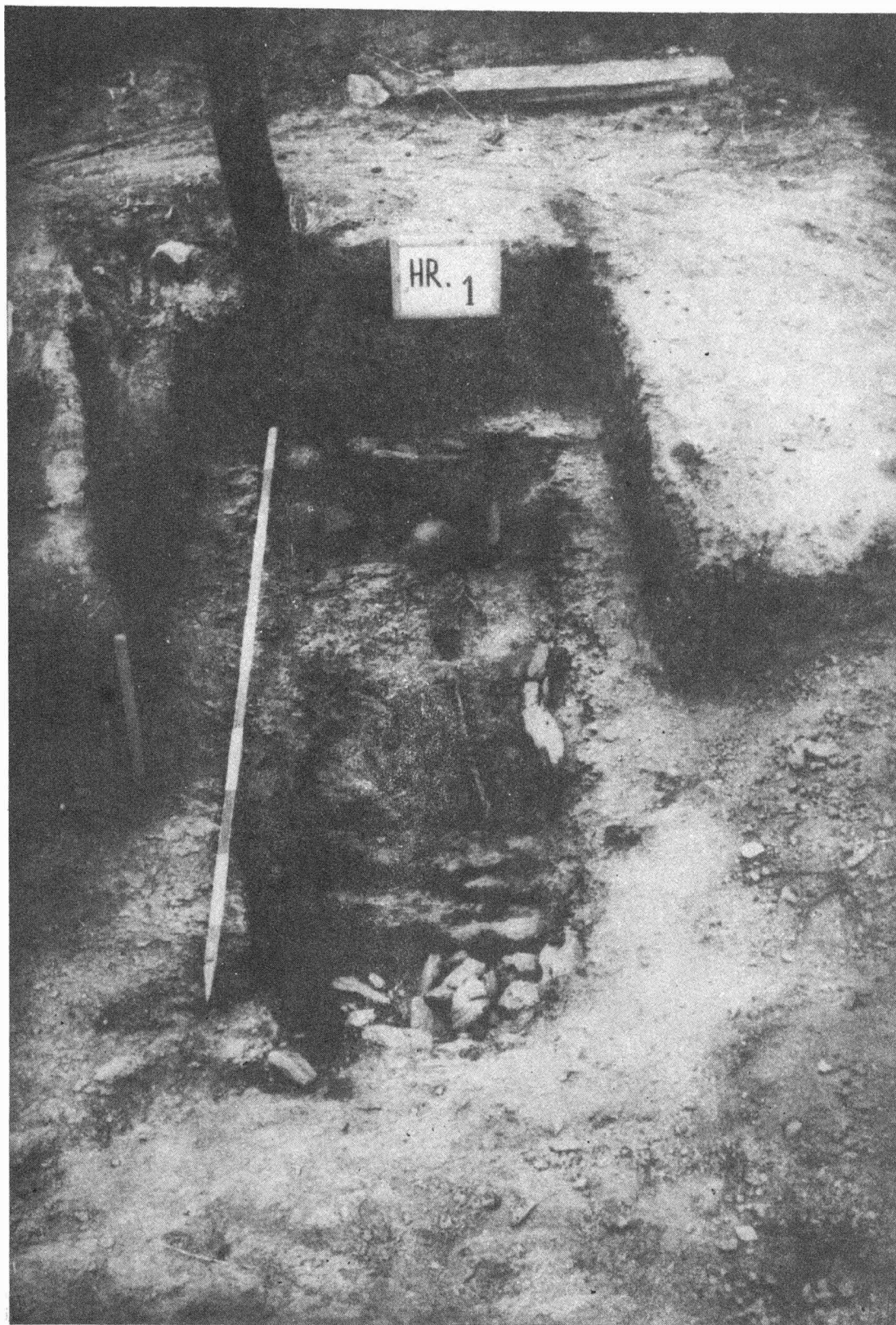
5/ Auf dem Burgwall haben wir gleichfalls einige kleinere Suchgräben gelegt, die wichtige stratigraphische Informationen über die Situation auf den unterschiedlichen Stellen dieser Lokalität gewährten.

Die erfolgreiche Grabung Znojmo-Hradiště gewann aufgrund der bemerkenswerten und sehr guten Ergebnisse günstige und vielversprechende Voraussetzungen für eine Fortsetzung in den nächsten Jahren.

Tab. 4.

Znojmo - Hradiště /okr. Znojmo/. Sonda v jižní části zahrady V. Havlíčka. 1 celkový pohled; 2 zahloubený velkomoravský dům /objekt č. 1/ s kamennou pecí v jihozápadním rohu. - Sonde im Südteil des Gartens von V. Havlíček. 1 Gesamtansicht; 2 eingetieftes grossmährisches Haus /Objekt Nr. 1/ mit steinernem Ofen in der Südostecke.

Tab. 5.

.Znojmo - Hradiště /okr. Znojmo/. Hrob č. 1, velkomoravský pohřeb chlapce s ostruhami a nožem.
- Grab Nr. 1, grossmährisches Begräbnis eines Knaben mit Sporen und Messer.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
- Odpovědný redaktor : akademik Josef Poulík
- Redaktoři : Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
- Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby : A. Krechlerová
- Na titulním listě : bronzová plastika z Brna - Kozí ul.
- Tisk : Oblastní ediční středisko Jihomoravské
základny pracovišť ČSAV v Brně
- Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
- Vydáno jako rukopis : 450 kusů. - neprodejné